

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Imię i nazwisko autora:

mgr Anna Mączyńska

Stopień/tytuł naukowy oraz imię i nazwisko promotora rozprawy:

dr hab. prof. UKSW Anna Fidelus

Temat rozprawy doktorskiej:

Funkcjonowanie dzieci alkoholików w środowisku szkolnym. Studium socjopedagogiczne.

Słowa kluczowe:

Dzieci z rodzin alkoholowych, środowisko szkolne, problemy, funkcjonowanie, wsparcie, choroba alkoholowa.

Streszczenie:

W pracy doktorskiej podjęto zagadnienia problemów, które mają dzieci z rodzin alkoholowych w środowisku szkolnym. Badanie przesłanek problemów umożliwiło zidentyfikowanie ich przyczyn, które tkwią w rodzinie alkoholowej.

Dzieci alkoholików należą do jednej z większych populacji ryzyka wystąpienia różnorodnych problemów rozwojowych ze względu na problemy psychiczne, doświadczane przynajmniej przez jednego z rodziców. We współczesnych nurtach badań nad alkoholizmem nadmierne używanie alkoholu traktuje się, jako przewlekłe zaburzenie psychiczne jednostki, charakteryzujące się trwałymi, negatywnymi konsekwencjami zdrowotnymi, problemami psychicznymi oraz wysoce nieadaptacyjnymi wzorcami funkcjonowania społecznego.

Podobnie jak w przypadku innych zaburzeń psychicznych, alkoholizm rodzica wpływa na rozwój dzieci w dwóch głównych obszarach ich funkcjonowania: po pierwsze, zwiększa ich podatność genetyczną i neurofizjologiczną na powstawanie różnorodnych objawów psychopatologicznych, w tym alkoholizmu, po drugie, naraża dzieci na przewlekły, negatywny stres życiowy.

Celem naukowym niniejszej rozprawy jest zrozumienie i diagnoza funkcjonowania dzieci alkoholików w kontekście środowiska szkolnego. W niniejszym obszarze rozważone zostaną

następujące kwestie:

- Jakie są główne zaburzenia w rozwoju emocjonalnym i społecznym dzieci z rodzin alkoholowych?
- W jaki sposób dzieci z rodzin alkoholowych adaptują się do wymogów środowiska szkolnego?
- Czy istnieją specyficzne cechy funkcjonowania dzieci z rodzin alkoholowych?

Obszar diagnozy, oprócz danych stricte ilościowych, został dodatkowo rozszerzony o wielowymiarowy, interdyscyplinarny ogląd obejmujący: studium przypadku, wywiady, oraz opinie psychologów i pedagogów w dziedzinie. Zapewniło to całkowitą triangulację danych, dzięki której, ostateczne wyniki były nie tylko głęboko wnikliwie, ale też rzetelne i wiarygodne.

W trakcie realizacji badań skoncentrowano się na dzieciach alkoholików w kontekście diagnozy ich funkcjonowania w środowisku szkolnym. Badaniem objęto grupę wiekową od 7 do 17 lat. W strukturze rozprawy wyodrębniono część teoretyczną i badawczą. Rozważania teoretyczne stały się podstawą do zaplanowania badań własnych. W części teoretycznej zaprezentowano trzy rozdziały, które są wprowadzeniem w problematykę alkoholizmu jako choroby społecznej, ukazania specyfiki rodziny z problemem alkoholowym i konsekwencji funkcjonowania dla dziecka w takiej rodzinie w aspekcie jego zaburzeń psychofizycznych, których konsekwencją są problemy, które może ono mieć w środowisku szkolnym.

W części badawczej przeprowadzono badania sondażowe wśród dzieci z rodzin z problemem alkoholowym w przedziale wiekowym 7 – 17 lat. Wnikliwej analizie podjętej problematyki posłużyły studia przypadku, psychorysunki, a także wywiady z profesjonalistami (pedagogy, psychologów), którzy prowadzą terapię z dziećmi rodzin z problemem alkoholowym. Przeprowadzone badania dały podstawę do stworzenia programu terapeutycznego dla dzieci z rodzin z problemem alkoholowym, którego celem jest pokonać trudności, na jakie napotykają w środowisku szkolnym poprzez ukształtowania u nich poczucia własnej wartości oraz określenia tożsamości, a także w aspekcie dzieci z rodzin alkoholowych, które mają problemy w środowisku szkolnym zaleca się:

- Identyfikowanie przez nauczycieli/wychowawców dzieci z rodzin z problemem alkoholowym,
- Prowadzenie z nimi terapii zajęciowej, indywidualnej pomocy psychologicznej, tworzenia grup wsparcia,

- Konieczna jest obserwacja, rozmowy z dzieckiem, współpraca z rodziną i instytucjami pomocowymi,
- Należy budować atmosferę akceptacji i zaufania w środowisku szkolnym/ klasowym dla dzieci z rodzin alkoholowych,
- Szkoła powinna pełnić funkcję kompensacyjną, tzn. dawać wsparcie emocjonalne, poczucie bezpieczeństwa, dostęp do pomocy specjalistów,
- Współpraca szkoły z MOPS, kuratorami, Poradniami Psychologiczno-Pedagogicznymi jest podstawą pomocy dzieciom z rodzin alkoholowych,
- Zachodzi konieczność szkoleń dla nauczycieli w zakresie pracy z dziećmi z rodzin dysfunkcyjnych, w tym rodzin alkoholowych. Zalecane są dla nauczycieli warsztaty z empatii oraz psychologii rozwojowej, żeby lepiej mogli rozpoznać potrzeby dzieci, które nie tylko edukują, ale także i wychowują. Warsztaty psychologiczne dotyczące konstruktów osobowościowego dziecka, samooceny, poczucia własnej wartości, kształtowania tożsamości Ja, mogą pomóc nauczycielom identyfikacji dziecka, które potrzebuje pomocy. Również warsztaty z zakresu alkoholizmu, problemów rodzin alkoholików i dzieci wychowujących się w takim środowisku z pewnością mogłyby uwrażliwić środowisko pedagogiczne,
- Konieczne jest przyjęcie zasady – „problemy się rozwiązuje, a nie omija”. Alkoholizm jest chorobą, a dziecko alkoholika zasługuje na szacunek, miłość, godność i poczucie bezpieczeństwa.

Badania własne wykazały wieloaspektowość charakteru problemu alkoholowego w rodzinach. Funkcjonowanie dzieci w środowisku szkolnym w dużej mierze wynika z wzorców wyniesionych z domu w którym się wychowują. Przeprowadzone badania wskazują, zdaniem ich autorki, na kryzys współczesnej rodziny, wręcz rozpad jej struktur, patologizację poprzez wprowadzanie alkoholu do tzw. „stylu życia”.

Szkoła ma duże możliwości by wspierać i pomagać dzieciom z rodzin alkoholowych i może w tym celu pozyskiwać sprzymierzeńców w postaci instytucji działających na rzecz rodzin dysfunkcyjnych, ale odrębnym problemem jest fakt, czy podejmuje efektywnie taką współpracę.

Przeprowadzone badania dały wyniki, które pozwoliły zdiagnozować przyczyny problemów szkolnych dzieci z rodzin alkoholowych. Znajomość źródła problemów pozwala na zaplanowanie adekwatnych do nich form wsparcia.